

Styrdokument
Dokumenttyp: Riktlinjer
Beslutat av: Socialnämnden
Fastställsedatum: 2022-09-15
Ansvarig: Enhetschef bistånd -funktionsstöd
Revideras: Vart fjärde år
Följas upp: Vart annat år

Riktlinjer för arbetet med anhörigstöd inom Socialnämndens verksamhetsområde

Antagen 2022-09-15
Dnr SN.2022.116

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

I. Bakgrund.....	3
I.1 Syfte	4
I.2 Ord och begrepp	4
I.2.1 Anhörig.....	4
I.2.2 Närstående.....	4
I.3 Lag om stöd till personer som vårdar närstående.....	4
I.4 Vardagsnära stöd.....	5
I.5 Berörda parter	5
2. Anhörigstödet i Gislaveds kommun	6
2.1 Samordnaren för anhörigstödet roll	6
2.2 Uppdragsbeskrivning koordinatorstöd.....	7
Referenser.....	8

1. Bakgrund

Enligt 2 kap. 2 § socialtjänstlagen (SoL) har kommunen det yttersta ansvaret för de som vistas i kommunen. Bra levnadsförhållanden, uppsökande verksamheter och främjande av förutsättningar för god hälsa är andra uppgifter för kommunen (3 kap. 1 och 4 §§ socialtjänstlagen). Anhöriga har samtidigt en viktig roll, för närstående som är i behov av stöd och hjälp och i praktiken står anhöriga också för en stor del av den vård som utförs i en kommun. År 2000 svarade anhöriga för ungefär 70 procent av den totala hjälpvolymen till personer 75 år och äldre som bodde i ordinärt boende.

De flesta anhängigvårdare är i åldrarna 75 - 84 år även om barn ofta hjälper sina föräldrar. Att leva med personer med funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom skapar också kontinuerliga behov av hjälp. Höga krav ställs då på familj och andra i närheten av den person som är i behov av vård och omsorg. Yngre personer med vårdbehov kan också behöva stöd i fler år än äldre personer och kontinuerligt anhängigstöd blir därför ofta mer långsiktigt. Förändrade vårdstrukturer har på senare år resulterat i ökade behov av vård i ordinärt boende.

I Gislaveds kommun tillkom en ny roll som anhängigsamordnare under perioden för det nationella projektet "Anhörig 300", som pågick mellan 1999 och 2001, och rollen har funnits kvar även efter att projektet avslutats. Sedan den 1 juli 2009 står det också i 5 kap. 10 § SoL, under rubriken "Personer som vårdar eller stödjer närstående" att "Socialnämnden ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder" (lag 2009:549).

Enligt propositionen (2008/09:82) är målet med erbjudande om stöd till personer som vårdar närstående att underlätta för dem - fysiskt, psykiskt och socialt - genom hjälp från olika instanser. Begreppet stöd kan enligt propositionen innefatta "bemötande, information, kunskap, råd, avlösning, hjälpmedel och hemtjänst" (s. 22). Instanser som personer kan behöva lotsas vidare till i Gislaveds kommun är exempelvis kontakter i civilsamhället, Snäckans öppenvårdsmottagning eller vuxenpsykiatri och barn och ungdomspsykiatri (BUP).

Den sammankopplande funktionen i Gislaveds kommun finns också vid till exempel, kurs-, rekreation och utbildningstillfällen som anordnas för personer som vårdar en närstående, vilket sker i samarbete med andra samhällsaktörer.

Anhöriga saknar ofta utbildning för den vård hen utför. Därför kan utbildning och samtal med andra i liknande situation vara en viktig hjälp för dem. De kan på så sätt hjälpa varandra. Det kan vara ett bra stöd att höra hur andra gör och få råd och tips om vad de själva kan göra.

Gislaveds kommun är ansluten till anhängigstöd via nätet enbraplats.se. Anonymiteten i tjänsten gör att kontakter inte blir beroende av något annat än den roll de har som anhängigvårdare. Möjligheten att mötas på lika villkor finns. Samordnare för anhängigstöd är ansvarig för att informera om och visa hur tjänsten fungerar. Alla kommuninvånare kan själva logga in och ta del av enbraplats.se

Det finns nätverk i regionen för samordnare för anhängigstöd. Samordnare har där möjlighet att

utbyta erfarenheter och arbetssätt med kollegor i samma roll. Kontakter med civilsamhället är en del i arbetet.

1.1 Syfte

Det här dokumentet syftar till att beskriva vilka uppgifter Socialnämnden i Gislaveds kommun beslutat om när det gäller hjälp och stöd till anhöriga och vad kommunen erbjuder idag. Ett särskilt fokus på samordnaren för anhängstöds roll finns men arbetet med anhängstöd är mer omfattande än så. Därför berör dokumentet alla delar av verksamheten där kontakt med personer i behov av vård och stöd och deras anhöriga förekommer.

1.2 Ord och begrepp

1.2.1 Anhörig

Med anhörig avses i det här dokumentet den person som vårdar eller stödjer. Anhörig som term indikerar att det också finns ett släktskap till den person som är i behov av hjälp och stöd. Det förekommer dock att även grannar, vänner eller på annat sätt bekanta personer stödjer eller hjälper en person. Därför innefattas också dessa personer i termen anhöriga, i det här dokumentet. Enligt socialstyrelsens definition.

1.2.2 Närstående

Med närstående avses här den person som är i behov av och som får hjälp och stöd av en anhörig. Enligt socialstyrelsens definition.

1.3 Lag om stöd till personer som vårdar närstående

Anhängstöd har sedan början på 2000-talet i ökande grad framhållits som en viktig del av vården som måste uppmärksammas av kommunerna och redan 1994 föreslogs det i en SOU-rapport att socialtjänstens uppgift att ge stöd och hjälp till anhöriga skulle stärkas i lag. Stimulansmedel har i flera omgångar använts för att kommunerna ska utveckla sin verksamhet på området.

Den 1 juli 2009 infördes en bestämmelse i 5 kap. 10 § SoL som anger att socialnämnden "ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder".

I propositionen (2008/09:82) till den nya bestämmelsen anges att "Det behövs ett nytt perspektiv i fråga om det stöd som ges de anhöriga och andra personer som vårdar eller stödjer en närstående. Ett perspektiv som utgår från de anhörigas eller andra personers grundläggande betydelse för att ge vård eller stöd till sina närstående personer som är långvarigt sjuka, äldre eller personer som har funktionsnedsättning" (s. 21).

Kommuner har en lagstadgad skyldighet att erbjuda anhängstöd. Som hjälp i arbetet med stöd till anhängvårdare har Socialstyrelsen 2022 gett ut dokumentet "Nationell strategi för stöd till anhöriga, Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) 2021:4". En viktig aspekt att tänka på när det gäller personer som vårdar närstående är att de sköter ett arbete som utan deras

insatser skulle ha krävt olika former av stödinsatser från samhället. Den kostnadsbesparande insats som dessa personer frivilligt gör är därför betydelsefull och ytterligare en anledning till varför anhöriga erbjuds stöd, så att de orkar med sin uppgift. Erkännande och en känsla av att bli tagen på allvar och sedd har visat sig vara viktigt för personer som vårdar en närstående. Varje anhörig kan begära att få en stödplan.

1.4 Vardagsnära stöd

I 5 kap. 10 § SoL betonas långsiktighet särskilt. Ett kontinuerligt behov i vardagen för den som behöver vården och den kontinuerliga insatsen av den som vårdar är därför kärnan i det som socialnämnden har att förhålla sig till. Förutom att det ska finnas kännedom om rättigheter och möjligheter för den som vårdar närstående, så faller särskilt fokus på handläggare och samverkan inom kommunen för att hjälp och stöd ska nå fram till den som vårdar.

Ett perspektiv som kommunen också har att beakta vid frågor som rör barn är Barnrättslagen (utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter). Enligt den ska barnet bland annat ha rätt till att få sitt bästa tillgodosett, ha rätt till liv, överlevnad och utveckling och också ha möjlighet att uttrycka sina åsikter.

1.5 Berörda parter

I socialstyrelsens vägledande dokument (2013) ges följande exempel på personer som omfattas av den nya paragrafen till SoL (s. 10):

- Anhöriga till personer med fysisk funktionsnedsättning
- Anhöriga till personer med psykisk funktionsnedsättning
- Anhöriga till personer med utvecklingsstörning eller annan intellektuell funktionsnedsättning
- Anhöriga till personer med långvarig psykisk sjukdom
- Anhöriga till personer med långvarig eller kronisk fysisk sjukdom
- Anhöriga till personer med missbruks- och beroendeproblematik
- Föräldrar till barn under 18 år med någon av ovanstående sjukdom eller funktionsnedsättning
- Föräldrar till vuxna barn med någon av ovanstående sjukdom eller funktionsnedsättning
- Vuxna barn till person med någon av ovanstående sjukdom eller funktionsnedsättning

Propositionen (2008/09:82) till 5 kap. 10 § SoL uttrycker behovet av ett anhörigperspektiv för socialtjänsten. Detta innebär att socialtjänsten ska (Socialstyrelsen 2013, s. 12):

- Samverka med anhöriga
- Erbjuder anhöriga att delta i biståndsutredningen
- Ta hänsyn till anhörigas synpunkter vid biståndsbedömning och utförande
- Utredda anhörigas behov och informera om kommunens stöd
- Hålla regelbunden kontakt och följa upp stödinsatserna
- Se till att sjukvården och socialtjänsten samverkar

Ett tidigt uppmärksammande av anhörigas situation är viktigt för att stödet ska vara verkningsfullt. Information och förebyggande arbete är därför viktiga grunder för att lyckas, där hela socialnämndens ansvarsområde omfattas. En extra hänsyn till minderåriga barn bör tas. Barns situation som anhöriga behandlas mer utförligt i 5 kap. 1 § SoL och 2 g § Hälso- och sjukvårdslagen (HSL).

2. Anhörigstödet i Gislaveds kommun

I ordinarie verksamhet under socialnämndens verksamhetsområde pågår ständigt arbete där anhöriga får stöd i form av exempelvis samtal och råd. Det är naturligt att frågor kring stöd till anhöriga ges inom de verksamheter som deras närstående möter.

Socialstyrelsen (2013, ss. 13-14) betonar att det är viktigt att arbeta förebyggande när det gäller stöd till anhöriga. Det har ofta visat sig att anhöriga som vårdar en närstående själva blir sjuka och slitna av den påfrestning som det innebär, både fysiskt och psykiskt, att vara den som vårdar. Både i verksamheter och vid handläggning blir det därför viktigt att ta hänsyn till anhörigas situation vid vård, eller vid ansökan om vård. Handläggaren blir dessutom delaktig i stöd till anhöriga, eftersom insatser till anhöriga vanligtvis också kräver ett beslut om insats, stöd eller hjälp.

I Gislaveds kommun erbjuds flera olika former av insatser, dock inte ekonomisk ersättning. Den vanligaste formen av stöd består i att den anhöriga får tillfällig avlösning i att utföra de insatser som den närstående har behov av. Stöd kan ske i form av dagverksamhet för personer med demenssjukdom, avlösning i hemmet och korttidsvistelse enligt biståndsbeslut genom SoL och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

2.1 Samordnaren för anhörigstödet roll

När projektet "Anhörig 300" pågick, mellan 1999-2001 inrättades en tjänst som samordnare för anhörigstöd i Gislaveds kommun. Samordnaren för anhörigstöd ska informera om stödinsatser och lotsa personer vidare till den form av stöd som de har behov av. Under deltagandet i projekt Koordinatorstöd genom Nka, Socialstyrelsen 2019-2021 beslutade Socialnämnden att koordinatorstöd ska ingå permanent i kommunens anhörigstöd.

Arbetsuppgifterna omfattar huvudsakligen:

- Att lyssna, lotsa och informera anhöriga om stöd och hjälp.
- Koordinatorstöd enligt uppdragsbeskrivning till familjer med barn och unga upp till 21 år.
- Att delta i regionens nätverk (länsnätverk) och hålla sig uppdaterad i vad som finns i civilsamhället och i offentlig verksamhet.
- Att bevaka att kommunens informationsmaterial gällande stöd till anhöriga uppdateras.
- Att bistå anhöriga med hjälp kring och informera om webbportalen enbraplats.se och Nka, Socialstyrelsen samt andra informationskanaler.
- Att ge information om, hjälpa till att sätta igång samt följa upp nätverk och kurser för

anhöriga.

- Att ansvara för att berörda verksamheter får information/skicka ut information till verksamhetsansvariga inom kommunen.

2.2 Uppdragsbeskrivning koordinatorstöd

Koordinatorn vänder sig till familjer med barn och unga upp till 21 år och kan ge ett tillfälligt stöd till föräldrar i en situation som riskerar att bli ohållbar. Stödet ska vara förebyggande och syfta till att förhindra att situationen blir onödigt komplicerad eller allvarlig för barnet och familjen.

Koordinatorn roll är vägledande. Stödet syftar till att familjen ska få en fungerande situation och barnet får tillgång till det stöd det har rätt till och behöver.

Grundläggande för arbetet är barnets bästa, ett helhetsperspektiv på familjens situation och på att stärka familjens egna resurser.

Koordinatorns arbete är på föräldern/vårdnadshavarens uppdrag och utgår alltid från familjens behov och önskemål men övertar inte arbetsuppgifter från någon annan yrkesgrupp eller verksamhet.

Samtycke inhämtas och dokumenteras.

Koordinatorn kan ge stöd i att tydliggöra och beskriva de behov som finns samt ta kontakt med aktuella aktörer. Koordinatorn kan utifrån vårdnadshavares önskemål/medgivande initiera till SIP (samordnad individuell plan) men skall inte hålla i mötet.

Syftet med koordinatorstöd är att:

- avlasta och stödja föräldern/vårdnadshavare utan att ta över föräldrarollen
- bygga upp, alternativt återskapa, ett fungerande professionellt nätverk runt barnet
- initiera samordning mellan de aktörer i samhället som ska ge barnet stöd

Koordinatorn ska inhämta uppgifter från föräldrarna i samband med att stödet inleds, när det avslutas samt vid insatser under längre tid inhämta dessa uppgifter även efter ca 1 år. Uppgifterna ska avidentifieras och dokumenteras i SU-pilot.

De insatser som görs till familjen ska dokumenteras fortlöpande, även detta avidentifierat i SU-pilot. I övrigt skall ingen individuell dokumentation ske. Ingen myndighetsutövning utförs. När koordinatorstödet är avslutat får familjen välja om de vill ha sitt material eller om det skall malas, koordinatorstödsdokumentation arkiveras inte.

Målet för Gislaveds kommun är att med korta och intensiva stödåtgärder få till stånd att de individuella stödinsatser som samhällets alla aktörer kan tillhandahålla kommer till familjens kännedom.

Med dokumentation i SU-pilot bidrar Gislaveds kommun på önskemål av Socialstyrelsen till att Socialstyrelsen och i förlängningen även kommunen skall få vetenskapligt underlag till verksamhetsutveckling. Få tydliggjort om och i så fall på vilket vis koordinatorstödet varit till familjens och/eller samhällets nytta. Är stödet kostnadseffektivt? kommer sjukskrivna föräldrar tillbaka till arbete/studier? m.m.?

Referenser

Regeringens proposition 2008/09:82. *Stöd till personer som vårdar eller stödjer närstående.*

Socialstyrelsen (2013) *Stöd till anhöriga – vägledning till kommunerna för tillämpning av 5 kap. 10 § socialtjänstlagen.*

Socialstyrelsen (2021) Underlag till en nationell strategi - *Anhöriga som vårdar eller stödjer någon de står nära.*

SOU 1994:139. *Ny socialtjänstlag.*

Nationellt kompetenscentrum Anhöriga (2011) *Samtalets betydelse som anhörigstöd.*

Nationellt kompetenscentrum Anhöriga (2022) *Stöd till den som stöder och vårdar en närstående – en sammanfattning av Socialstyrelsens underlag till en nationell strategi* Nka 2021:4

Socialdepartementet (2022) *Nationell anhörigstrategi - inom hälso- och sjukvård och omsorg – S2022/02134*